

Ernest Rabener. O pagină de anti-utopie la Cernăuți

Mircea A. DIACONU

Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava, România
mircea_a_diaconu@hotmail.com

Abstract: The following study is an attempt to reconstruct the figure of Ernest Rabener, a professor of Romanian Literature in Chernivtsi, at the beginning of the 20th c., by using: 1. the evocations present in the memoirs of Ovid Țopa and Ion Nandriș; 2. studies regarding the theatrical life in Chernivtsi, written by Alice Niculică and the “National Defence” [„Apărarea Națională”] publication’s collection, published in Chernivtsi between 1906-1908. As a promoter of Romanian language and culture, deeply involved in public cultural activities aimed at fostering a Romanian national identity, and in social activities, professor Ernest Rabener is an emblematic figure in all the senses one may give to the expression. On the one hand, it is clear that the Romanians living in Chernivtsi experience a strong process of acculturation; at the same time, the case of professor Rabener illustrates the precariousness of any cliché, as he is a true Romanian in Chernivtsi.

Keywords: Ernest Rabener, Czernowitz, Nicolae Iorga, the Jewish problem.

Deși a fost la un moment dat – vom vedea la sfârșitul acestor pagini de ce – obiectul unui mic scandal de presă, în mentalul colectiv românesc sau străin, Ernest Rabener nu este nici măcar un nume. În domeniul cercetării, cu atât mai puțin. Îl amintesc în memoriile lor Ion Nandriș (1890-1967) și Ovid Țopa (1907-1974), figuri, la rândul lor, periferice. Dar evocările celui dintâi, absolvent de medicină la Viena, figură marcantă a medicinei cernăuțene în perioada interbelică, sunt folosite de Gheorghe Nandriș (1933-2020), nepotul său, în încercările lui, quasi-necunoscute, de reconstituire a vieții familiei din care se trage și a satului Mahala. Cât despre figura lui Ernest Rabener în memoriile lui Ovid Țopa (fiu al teologului Dimitrie Țopa și tată al prozatorului Tudor Țopa), ea se pierde în atmosfera și în lumea bucovineană de la cumpăna secolelor al XIX-lea și al XX-lea, reconstituite nu o dată cu mare forță expresivă. În tot cazul, memoriile lui Ovid Țopa sunt la rândul lor puțin cunoscute.

În aceste condiții, dacă, după ce l-am invocat deja în alte câteva studii¹, îi dedic aceste pagini, o fac cu convingerea că Ernest Rabener merită să fie scos din anonim, atât pentru ceea ce este el însuși, cât și pentru funcția de revelator pe care o poate avea pentru lumea bucovineană a epocii. Scopul este de a-i reconstitui personalitatea, dar și de a o dezvolta prin intermediul lui

---

¹ „Cernăuți, Bucovina. Unde să căutăm identitatea?” (Diaconu 2018a) și „Bucovina, între idilizare și demonizare. Cum e cu putință identitatea?” (Diaconu 2018b).

structura de adâncime și tensiunile unui timp și ale unui loc. Să spunem că a fost una dintre figurile luminoase ale Cernăuților celei de-a doua jumătăți a primului deceniu din secolul al XX-lea? Cel puțin așa apare în evocările lui Ion Nandriș și Ovid Țopa, care ne obligă să punem în discuție și condiția limbii române în epocă, și ușurința de a recurge, acum ca și atunci, la stereotipuri. Dincolo de aceste contexte, profesorul Rabener merită să fie redescoperit pentru el însuși.

Schiță de context

În evocările sale, Ovid Țopa vorbește despre profesorii care „și-au bătut joc de limba română, fie că n-o cunoșteau îndeajuns, fie neglijând-o, pentru a lăsa elevilor timp pentru învățarea obiectelor celorlalte, după ei, mai însemnate” (Țopa 2011: 288), iar unii dintre ei – ultimul, pe care Rabener avea să-l înlocuiască, se numea Popescu – erau români. Așadar, a trebuit să vină un profesor evreu ca elevii români să fie puși în situația de a conștientiza (cum vom vedea, chiar împotriva voinței lor) că limba strămoșilor lor, româna, trebuie și merită studiată.

Reiese clar că la 1900, în urma unui proces puternic de germanizare sau rutenizare, populația română din Bucovina se afla în pericolul evident al aculturației. Iar dovezile în acest sens sunt nenumărate. Vom invoca doar câteva exemple, evident, subiective, căci provin la rândul lor din texte de evocare. Constantin Morariu (1854-1927) povestește că, după ce studiasse la Gimnaziul din Suceava, „în anul întâi al studiilor teologice, îmi era rușine de mine însumi că-mi venea cam greu să învăț obiectele în limba română” (Morariu 1998: 24). Cam același lucru avea să i se întâmple lui Ovid Țopa însuși, cum vom vedea, peste câteva decenii. În general, românii școliți, cum povestește I.G. Sbiera, se simțeau rușinați de limba strămoșilor:

Pătura cultă de pe atunci, în partea ei mai mare și în urma culturii înstrăinătoare și cosmopolite, își pierduse mult din bunul său simț național și se folosea, chiar și în familie, de graiul ei cultural, precum și de alte graiuri străine, nu din alte îndemnuri decât numai spre a-și arăta superioritatea sa asupra înconjurării sale! Chiar eu însumi, după ce începusei a pricepe și a vorbi câte ceva nemțește, nu atât spre a mă deprinde într-acest grai, sau spre a nu fi înțeles de alții, cât mai vârtos spre a-mi da aerul de copil învățat și mai superior, nu o dată vorbeam cu frate-meu nemțește atât înaintea căsenilor, cât și a consătenilor. Ridiculă deșertăciune! (Sbiera 1899: 106)

În fond, cauzele erau multiple, dar printre ele se află, pe lângă perspectiva colonialistă a austriecilor, și propaganda antiromânească și, de la un moment dat, pro-ucraiană a Imperiului. Țăranii, povestește Constantin Morariu, erau amenințați și speriați că, dacă nu vor vorbi rusește, nu vor intra în rai; Dumnezeu i-ar fi ținut la poarta lui pe vorbitorii de română, așa cum țăranii îi țin la poartă pe țigani (Morariu 1998: 66-67).

Merită să invocăm un exemplu dat de Zaharia Voronca (1851-1920) – alături de Constantin Morariu, de Ciprian Porumbescu, unul dintre „martirii” *Arboroasei* –, exemplu folosit de Isidor Ieșanu în argumentațiile sale polemico-pamfletare din *Rutenizarea Bucovinei* (1904). Întâlnindu-se în 1898 cu un coleg de facultate, „neoaș român”, fiu de țăran, cu care încearcă să vorbească

românește, Zaharia Voronca ar fi fost acuzat de acesta că e „fanatic” și că „totul e în zadar”.

Dar nu numai acest fecior de țăran, ci și un altul, tot fecior de țăran, care trece și astăzi încă în Bucovina de un român mare și înfocat, care a fost odată și profesor, adică supleant la gimnaziul din Cernăuți, unde a nimicuit, din exces de știință profund, totodată și din exces de naționalism, cariera la mai mulți copii români. Nu numai că m-a făcut *fanatic*, ci mai mult încă, el m-a trimis înapoi în țările de unde am venit ca să romanizez acolo lumea și orașele și nu Cernăuțiul. Și de ce, oare? Pentru că acestui român mare nu i-a plăcut defel că eu, fiind odată cu el la o masă în grădina lui Weiss, de pe piața Magistratului, astăzi Palatul Național al românilor, am fost comandat de la niște camerieri ce ne serveau, acolo, în limba română «să ne dea un pahar cu bere».

(Ieșanu 2014: 77-78)²

Așadar, iată-i pe români tinzând să devină, chiar și după procesul politic al *Arboroasei*, cetățeni austrieci model. Într-un procent covârșitor, atât „boierii” români, cât și *inteligenta* românească erau filo-austrieci. Poate fi relevant și următorul fapt. Figură emblematică a *Arboroasei*, Ciprian Porumbescu poartă o bună parte din corespondența cu sora lui, Mărioara, și cu Iraclie, tatăl său, în germană. Iată, deci, oricât de schematic prezentat, contextul.

Ernest Rabener. Portret direct și indirect, fizic și moral

În reconstituirea figurii lui Ernest Rabener, e necesar să reluăm mai întâi câteva date prezentate într-unul din studiile invocate anterior (Diaconu 2018a). Fiu al unui medic evreu din Roman, cu studii la Cernăuți și Viena, botezat în clasa a VI-a de liceu în religia ortodoxă, Rabener, ne spune Ovid Țopa, e „atașat societății românești slujind de aici înainte din tot sufletul interesele românismului robit din Bucovina, cu toate că avea să îndure dușmănia foștilor săi coreligionari și neîncrederea absolut nemeritată, însă explicabilă, a multora dintre români” (Țopa 2011: 289). Țopa vorbește despre eforturile lui de a-i face pe copii să descopere limba părinților lor de care ar avea motive să fie mândri și pe care ar trebui s-o cunoască.

Dar profesorul Rabener se implică în viața teatrală a Cernăuților, punând în scenă piese de Caragiale, lucrând cu profesori și cu elevi români în cadrul Societății *Armonia* și fiind în miezul evenimentelor românești. Dintr-un studiu mai nou aflăm că „la 19 aprilie 1907, artiștii *Armoniei* prezintă la Teatrul orașenesc actul V din *Ovidiu* de V. Alecsandri (regia prof. Paul Sireteanu) și drama *Năpasta* de I.L. Caragiale (regia prof. Ernest Rabener)” (Niculică 2009: 115). De fapt, pe scena teatrului din Cernăuți, peste aproape un an, pe 7 ianuarie 1908, avea să se joace *O noapte furtunoasă*, în regia aceluiași Ernest Rabener. Poate că e mai puțin relevant cine a interpretat rolurile comediei

---

² Continuă Isidor Ieșanu: „Cinci camerieri serveau publicul de acolo, dar nici unul nu știa nici un cuvânt românesc, pe când limba polonă și ruteană o știau cu toții, pe când rutenii și polonii ce se aflau în acea grădină comandau toți în limba lor proprie și erau pricepuți, și totuși aceștia toți erau străini în țara mea, iar eu mă aflam în patria mea română, în orașul meu natal, unde e concentrată aproape toată inteligența română mai de valoare, și totuși, după judecata profundă a acestui mare român și fost supleant de profesură, negrești un om foarte cuminte și cu mare judecată, eu n-aveam dreptul de a mă servi de limba mea română, căci altminterlea sunt fanatic și romanizez Cernăuțiul” (Ieșanu 2014: 79).

(informațiile se află în sursa folosită), deși „actorii” pot fi o mărturie în favoarea asocierii acestei inițiative teatrale cu ideea națională; dar „Ziarul «Apărarea Națională», din 12 aprilie 1908, consemna succesul de public al comediei, biletele epuizându-se cu trei zile înainte de spectacol” (Niculică 2009: 116). De altfel, în 1908, pe 9 iunie, în regia aceluiași Ernest Rabener, se juca piesa *Zorile de Șt. O. Iosif*: „dintre studenții artiști se vor afirma viitori oameni de cultură și artă bucovineni” (Niculică, 2009: 127). Se aflau printre ei și Ion Grămadă, și Aurel Morariu, și Orest Luția, Veronica Țurcan ori Tit Tarnavski (Niculică, 2009: 127). De fapt, *Armonia* era secția teatrală a Societății academice *Junimea* (continuatoarea în spirit a *Arboroasei*), al cărei țel, cum preciza C. Loghin, era „întreținerea românismului în Bucovina – provincie austriacă –, până la realipirea ei la vechea Moldovă” (Niculică, 2009: 125). „Societatea muzicală *Armonia* a activat până în preajma primului război mondial, făcându-se purtătoarea mesajului unirii românilor prin cultură.” (Niculică 2009: 116)

Pentru a completa portretul profesorului Rabener, merită citate câteva fragmente în plus din amintirile lui Ovid Țopa, înainte de a oferi alte fapte relevante:

Rabener era mic de statură, avea păr blond și rar, un început de chelie, mustăți stufoase și ochelari încadrați cu rame de aur pe care-i ștergea odată la câteva minute cu o mică bucată de catifea ce-o ținea într-o frumoasă cutiuță de argint. Ca înfățișare, reprezenta tipul evreului erudit. Elevii nu l-au primit cu bucurie căci știau ce îi așteaptă; știau că de aici înainte vor trebui să învețe limba română, chiar mai mult decât la celelalte materii. Unii dintre ei mai slabi de înger au amenințat că se vor lăsa de limba română, schimbând limba lor maternă cu cea germană, dar acest lucru nedemn nu l-au făcut decât unul sau doi elevi slabi, care aproape că nu știau românește. Prima lecție a inaugurat-o profesorul cu o vorbire însuflețită care suna cam astfel: «Am primit cu oarecare greutate însărcinarea de-a vă preda limba românească; știu bine că până acum n-ați făcut prea mult pentru limba, care fiindu-vă limba maternă, ar trebui să o cunoașteți perfect, mult mai bine decât germana. Știu că atunci când vorbiți românește, faceți o mulțime de greșeli, întrebându-mă mai ales germanisme de care va trebui să vă lepădați, căci acestea n-au nimic comun cu sufletul poporului nostru. Ba, de multe ori deveniți prin ele nu numai ridicoli, dar chiar și neînțeleși. Să vă dau un exemplu: Am auzit de la cineva că un membru al unei societăți studențești a întrebuit într-o ședință a acesteia următorul germanism: *Îmi e absolut cârnaț ce faci tu*, adică *Es ist mir absolut Wurst, was du machst*, voind să spună prin această frază monstruoasă că-i este indiferent ce face acela cu care discuta în momentul respectiv. Închipuiți-vă cum v-ar privi la rostirea acestei grozăvii cineva din țara liberă, sau chiar un țaran din Bucovina. [...]» (Țopa 2011: 292)

Și exemplele oferite de profesorul Rabener, așa cum și-l amintește Ovid Țopa, pe la mijlocul anilor '60, când își scrie memoriile, continuă pe câteva pagini, pentru ca, finalmente, acesta să precizeze:

Cam în felul acesta căuta profesorul nostru să ne dezvețe să întrebuițăm germanisme sau barbarisme. Fiecare dintre noi trebuia să avem un caiet anume pentru a nota toate aceste lămuriri ale profesorului. Dacă ne prindea cu un germanism tratat într-una din lecțiile anterioare, ne dădea notă rea pe care o închidea însă între paranteze. O anula peste o lună dacă se convingea că respectivul elev nu le mai întrebuița. (Țopa 2011: 292)

De altfel, mărturisește Ovid Țopa (tatăl lui, preotul Dimitrie Țopa, publicase în 1928 *Românismul în regiunea dintre Prut și Nistru din fosta Bucovină*, volum care are ca temă procesul pierderii identității românilor în zona dintre Prut și Nistru), așa au început lecturile lui din literatura română, într-o limbă pe care era pe punctul să n-o mai folosească deloc. Așa cum am văzut anterior din amintirile lui Constantin Morariu sau I.G. Sbiera, fenomenul risca să se generalizeze.

Asupra lui Ernest Rabener și a „faptelor” lui pro-românești putem adăuga câteva date noi, din alte surse. În 1903, profesor de română al lui Ion Nandriș, care i-ar fi urmat nu unui anume Popescu, ci lui Alecu Procopovici (memoria îi joacă unuia dintre ei, dacă nu cumva amândurora, feste), ar fi venit Ernest Rabener, „cetățean (adică *Untertan* = supus, precizează Gheorghe Nandriș) austriac”. Citim:

Profesorul Ernest Rabener a fost un admirabil pedagog, un îndrăzneț făuritor de suflet românesc, de limbă românească, acolo în Cernăuțiul înstrăinat.

În după-mesele libere, în afară de program, ne chema la liceu și ne făcea Istoria românilor (necunoscută de noi), literatură și autori români, ne istorisea și povestea despre frumusețile României, de monumentele istorice de acolo, de podul de la Cernavodă, de Constanța și Marea Neagră, de marile figuri istorice și culturale.

Acest profesor evreu a organizat cu noi o excursie la Putna și ne-a vorbit de frumusețile istorice ale Bucovinei. Ne-a obligat să învățăm a vorbi frumos, corect, românește și să ne îmbogățim vocabularul. (Nandriș 2011: 16)

Așa se face că, în încercarea de a le stârni mândria românească prin intermediul valorilor din România, Ernest Rabener le-a vorbit elevilor și despre Grigorescu. Prin urmare, în 1909, după ce citise în „Universul” că urma să apară o monografie a pictorului scrisă de Vlahuță, Ion Nandriș, elev în clasa a VI-a, o comandă. Numai că, atunci când primește avizul poștal, constată că prețul e exorbitant: 120 de coroane austriece – „echivalentul a două costume de haine cu materialul croitorului”, avea să noteze. A împrumutat 80 de coroane de la un coleg, iar 20, de la profesorul Rabener. În jurnalul lui notase: „Profesorul m-a ascultat, a zâmbit și m-a întrebat cu blândețe cum am putut face eu un lucru ca acesta, «când eu, ca profesor, nu mi-am putut permite o carte atât de scumpă»” (Nandriș 2011: 17-19).

De altfel, răsfoid „Apărarea Națională”, aflăm că Rabener avea să publice, sub pseudonimul Constantin Corbescu, chiar în primul număr (an I, 7 oct. 1906, nr. 1) al periodicului o *Schiță țărănească în 4 tablouri* numită *Copiii*, apoi, un „studiu critic-literar” intitulat *Simbolismul la români* (an I, 4 noiembrie 1906, nr. 9). În „Apărarea Națională” ne stau la îndemână și alte informații relevante: profesorul Rabener face parte din Comitetul balului *Junimii* (cf. „Apărarea Națională”, an III, nr. 6, 26 ian. 1908), din Comitetul de organizare („Comitet de funcționari români” citim) al unei „serate mascate” („Apărarea Națională”, an III, nr. 15, 27 febr. 1908); apoi, „suprasolvește” la petrecerea societății cantorilor români *Lumina* cu 2 coroane 80 de bani (cf. „Apărarea Națională”, an III, nr. 9, 6 febr. 1908), va fi „asistent de comptabilitate” la secția teatrală a Societății *Armonia* („Apărarea Națională”, an III, nr. 28, 12 aprilie 1908), iar cu prilejul reprezentării pieselor *Ovidiu* și

Năpasta a contribuit cu 10 coroane pentru susținerea societății *Școala Română* (cf. „Apărarea Națională”, an II, nr. 42 și 43, 9 iunie 190), fiind chiar secretarul ei. În nr. 24, din 27 dec. 1906, un anunț preciza că „Filiala Societății *Școala Română* din Suceava va ține în Cernăuț adunarea generală duminică în 30 l.c. la orele 3 p.m.”, ordinea de zi cuprinzând „1. Raportul comitetului; 2. Alegerea comitetului; 3. Eventuale”, anunțul fiind semnat de Iancu cav. de Cuparencu, președinte, Alexandru Buga, casier, Ernest Rabener, secretar.

Pentru a detalia, în nr.6, din 24 ianuarie 1907, sub titlul „Balul «Junimei»”, aflăm că „Societatea academică *Junimea* are onoarea a invita la Balul care se va aranja joi la 7 februarie st.n. 1907 în locațiile societății Filarmonice”, prețul de intrare fiind de 8 coroane de persoană, iar la lojă, de 40 de coroane. „Comitetul aranșor” e format dintr-o listă lungă de figuri mai mult sau mai puțin cunoscute, printre care se află Eugen Botezat, Iancu Flondor, Nicu Flondor, Ion Grămadă, Alexandru Hurmuzachi, Constantin Isopescul-Grecul, Sextil Pușcariu, Emilian Slușanschi etc. etc., dar și Ernest Rabener.

Altă dată, în nr. 17, din 7 martie 1907 (p. 3), sub titlul „*Armonia*”, publicul era informat că

[...] sindrofia proiectată ce a trebuit să fie amânată din cauza doliului societății după membrul ei activ Vianor de Bejan, se va aranja sâmbătă în 16 martie sub modalitățile obișnuite în locațiile proprii din Piața Principală. (...) În jumătatea a doua a lui martie se va face o surprindere plăcută publicului românesc, care copleșit de atâta străinism, va fi dorit de un semn de viață mai intensivă cultural-națională. În vederea acestui fapt se pregătește reprezentarea teatrală a actului al 5-lea din *Ovidiu* de Vasile Alecsandri și a dramei în 2 acte *Năpasta* de valorosul scriitor dramatic I.L. Caragiale.

Aceleași piese, se anunță, se vor reprezenta și în a doua jumătate a lunii aprilie, iar în nr. 26, din 7 aprilie 1907 (p. 3), citim:

Puteri probate din sânul societății «*Armonia*» vor da joi în 18 l.c. în teatrul orășenesc reprezentațiunea teatrală a actului al 5-lea din *Ovidiu* de Vasile Alecsandri și a dramei în 2 acte *Năpasta* de I.L. Caragiale. După atâta timp o reprezentație teatrală în dulcea noastră limbă românească izgonită din plaiurile Bucovinei! Se așteaptă că toată suflarea românească va ști prețui însemnătatea unei astfel de reprezentări și nu va lăsa ca o reprezentațiune teatrală românească să se facă înaintea unui public ce se va putea număra pe degete și să rămâie astfel națiunea întreagă de râsul străinilor. Societăților academice românești! Aici e încă un teren de activitate pentru dumneavoastră. Animați publicul la participarea unei reprezentații teatrale românești și salvați astfel onoarea națiunii noastre!

Să fi fost scris textul acesta chiar de Ernest Rabener?! Tot ce se poate. De asemenea, o „Mulțumire publică” (din nr. 42, 43, 9 iunie 1907, p. 3) precizează:

[...] cu prilejul reprezentării lui *Ovidiu* și a piesei *Năpasta* în favorul societății *Școala Română* din loc., au binevoit a face suprasolviri domnii următori: Î.P.S. Mitropolitul Dr. Repta 10 cor.; Viceprimarul Baronul Fürt 10 cor.; Viceprimarul N. Balmoș 10 cor.; Directorul C. Mandicevschi 5 cor.; Directorul M. Kușniriuc 1 cor. și 30 bani; Profesorul N. Bendas 2 cor.; Prof. D. Cărbune 3 cor.; Parohul I. Verbovschi 2 cor.; parohul L. Poenar 2 cor.; Prof. I. cav. de Cuparencu 5 cor.; Prof. A. Buga 5 cor. 60 bani; Prof. E. Rabener 10 cor.; Comisarul poliției Percec 4 cor. Tuturor

binefăcătorilor mărinimoși le aduce comitetul mulțumirile sale cele mai bine simțite. Pentru comitet: Prof. E. Rabener, secretar.

Dar Rabener face și alte lucruri. La un moment dat, inspectează internatul „Ștefan cel Mare” din Rădăuți, sau participă la „Convenirea socială a soc. acad. «Junimea»”, care „în ciuda tuturor machinațiunilor dușmanilor ei neîmpăcați, izvorâte din ură și invidie, a știut să-și păstreze prestigiul și autoritatea, principiile sale sănătoase și idealurile sale frumoase” (nr. 14, 22 noiembrie 1906, p. 1). Să se explice toate acestea doar prin faptul că Ernest Rabener venise în Bucovina de la Roman, din România?! O întrebare, în fond, fără sens. Profesorul Rabener se poartă, în Cernăuții înstrăinați, ca un adevărat român. De știut că „Apărarea Națională”, periodic cu puternice accente naționale, reacționa dur față de Partidul Țărănesc-Democrat, care în urmă cu doar câțiva ani se aliase cu ucrainenii și evreii pentru a câștiga, împotriva românilor, alegerile. Dar nu lipseau nici din „Apărarea Națională” articole împotriva evreilor.

Fotografii mișcate: Iorga și „Neamul Românesc”

În tot cazul, Ovid Țopa își amintește că, în 1908, în „Neamul Românesc”, revista lui Iorga, care era citită cu sfințenie la Cernăuți, ar fi apărut următorul text: „Catedra de limba română a liceului nr. 1 din Cernăuți e ocupată de un jidan originar din Roman. Acesta în loc să-i crească pe elevi în dragostea de neam, le vorbește mereu de socialism, ridicând în slăvi pe poetul Traian Demetrescu etc. etc.” (Țopa 2011: 296). Cum era de așteptat, cu tot naționalismul lor și admirația pentru Iorga, elevii profesorului Rabener n-au rămas insensibili:

[...] ne-am simțit datori, spune Ovid Țopa, să reacționăm împotriva calomniei. Ne-am adunat și am compus un articol vehement contra calomniatorului, rectificând observațiile și neadevărurile cuprinse în articol. După ce l-am iscălit noi și toți elevii claselor inferioare nu l-am trimis recomandat redacției ziarului, ci personal lui Nicolae Iorga. Dar rectificarea n-a apărut. Faptul ne-a durut mult de tot pentru că nu i-am putut da satisfacția cuvenită profesorului nedreptățit, și ne-a mai durut și pentru faptul că în ziarul care pentru noi era un fel de evanghelie, se puteau scrie astfel de neadevăruri.

(Țopa 2011: 296)

De fapt, povestea lui Rabener în paginile „Neamului Românesc” e mult mai interesantă și lucrul acesta se va putea vedea din textul calomniator. În nr. 69, din 11 iunie 1908, în „Serbările jubiliare ale *Junimii*”, text publicat sub genericul „Corespondență din Cernăuți”, cineva (cu inițialele S.A.) consemna că la banchetul din 27 mai, după conferința susținută de N. Iorga, s-a jucat, în prezența lui Zaharia Bârsan, autorul însuși, piesa *Zorile*. „Succesul neașteptat al piesei se cuvine, în mare parte, și regizorului, d. E. Rabener, care n-a cruțat timp și osteneală” și care „și-a pus toată sârguința și priceperea, recunoscută de toți cei ce-l cunosc, în serviciul *Junimii*” (Papuc 2013: 188). Ulterior, în nr. din 5 iunie 1909, cineva care semnează „Un privitor” consemna că pe 7 și 8 iunie (stil nou, firește), pe scena Teatrului Municipal s-a jucat piesa *La șezătoare* și opereta *Crai nou*, „cuvântarea obișnuită în astfel de ocazii” fiind susținută de

„d. Ernest Rabener, profesor de limba română și jidan botezat”. Nimic nu anunța parcă scurtul comentariu: „și aceasta e rușine” (Papuc 2013: 317).

Dar acesta devine momentul unor severe analize:

Am amintit despre un domn Ernest Rabener. E și vremea să se spuie o vorbă despre acest domn în public, căci începe a deveni o adevărată primejdie pentru românii bucovineni. Cine-i d. Rabener? D. Ernest Rabener s-a născut în orașul Roman (România); ceremonia tăierii împrejur i s-a făcut tot acolo, gimnaziul l-a urmat în Suceava și Universitatea în Cernăuți. Ca student universitar, a aparținut societății evreiești *Akademische Lesehalle*. Examenul pentru limba română l-a făcut încă înainte de a se boteza. Acum e profesor de limba română la gimnaziul nr. 3 din Cernăuți. Până aici încât n-ar fi mare lucru, căci sunt mulți jidani care au învățat și scris românește, unii mai mari, alții mai mici, de la Șăineanu-Schein și Candrea-Hecht și până la Făgureșcu «di pi *Adivor*». Dar alta e pricina. Acest Rabener a intrat adânc în viața publică românească din Bucovina, încât, astăzi, constituie, cum zic, o primejdie. D. Rabener e «macher» (omul care face totul) la Societatea *Școala Română* din Cernăuți, la *Armonia*, la *Junimea* etc. D. Rabener, arătând purtare frumoasă, are intrare și e bine văzut în toate familiile românești. D. Rabener, fiind profesor și purtându-se față de elevii lui români mai bine decât alți profesori români, exercită asupra elevilor o influență dezastruoasă.

(Papuc, 2013: 318)

Iar cuvintele de mai sus nu sunt decât o introducere pentru supoziții, bănuieli, acuzații, incriminări, atitudini agresive de tot felul, pe care pur și simplu le vom reproduce fără nici un fel de comentarii. Textul continuă în felul următor:

E încă timp a-l reduce pe d. Rabener la rolul ce i se cuvine, și de aceea scriu aceste șiruri, care nu sunt, absolut, dictate de ură personală față de d-sa, căci la noi nu-l urăște nimeni. D. Rabener nu și-a ajuns culmea, deci mai e timp, dar nu mult, căci iată ce se zvonește: cărțile didactice pentru liceele românești din țară s-au învechit și trebuie altele nouă. Trebuie mai ales cărți nouă pentru limba românească. Cine să le facă?... Cele românești..., d. Rabener. Neavând ceilalți profesori timpul de trebuință, și fiind posibil ca inspectorul școlar al țării, Simionovici, care a dat destule dovezi de slăbiciune, să fie înțeleș cu d. Rabener să facă cărțile pentru limba română, vom ajunge în scurt timp ca lucrările unui Aron Pumnul și Ștefan Ștefureac să fie înlocuite prin cărțile d-lui Ernest Rabener. Înțelegeți primejdia, iubii compatrioți bucovineni? Trebuie de adăugat aici că d. Rabener a făcut încă încercări să corupă spiritul publicului românesc, scriind, sub pseudonimul C. Corbescu, un foileton în «Apărarea Națională», în care a lăudat peste măsură pe un «puiet» Ștefan (?) Cruceanu, care e jidan și poet decadent. Influența dezastruoasă ce se exercită asupra elevilor constă într-aceea că el caută a infiltra în elevi dragostea pentru poezi și scriitori ca Traian Demetrescu și Cruceanu, dintre care unul e jidan, iar Demetrescu a fost socialist, predicând internaționalismul. Puteți să vă închipuiți ce fel de cărți de limba românească vor fi cele scrise de d. Rabener.

Încă una: la toamnă, se va deschide la Rădăuți clasa întâi a unui gimnaziu românesc ce se înființează acolo. Se vorbește că se va trimite încolo drept conducător... cine?... d. Rabener. Deci, pe scurt: d. Rabener om însemnat, urmaș al lui Pumnul și Ștefureac, și conducător al unui gimnaziu cu elevi numai români, băieți de țărani din cel mai românesc district.

Dar cum de a putut intra acest Rabener atât de adânc în carnea românismului din Bucovina? Cine e de vină? De vină e indolența și lenea membrilor din diferitele societăți, care au fost bucuroși să aibă pe un om care să le lucreze, căci d. Rabener e pretutindeni secretar, sufleur, regizor etc., și apoi prietenia unor profesori. S-ar părea că d. Rabener e cine știe ce luceafăr de cuminenție. Doamne ferește, d. Rabener n-a produs până acum, în afară de foiletonul despre Cruceanu, absolut nimic. «Neamul Românesc» a simțit de departe că foiletonul trebuie să fie scris de un jidan, și a și spus-o, atunci.

Deci treziți-vă și scuturați-vă de acest domn, cât e încă vreme, căci în curând va fi prea târziu! (Papuc, 2013: 318-319)

Într-adevăr, în nr. 50, din 29 oct. 1906, „Neamul Românesc” se întreba:

Cine e priceputul d. Corbescu care, în foiletonul «Apărării Naționale», se închină poetului evreu Șt. Cruceanu, pentru că acesta ar fi «simbolist», și care zice «Doroștei» Mitropolitului Dosoftei celui vestit? Să fie, ca și d. Cruceanu, un român nou? Și în redacție cine și-a pierdut sărita, de se tipăresc lucruri ca acestea? (Papuc 2013: 53).

Acesta e cu siguranță textul – de care își amintește Ovid Țopa – care i-a scandalizat pe elevii profesorului evreu, text la care tinerii naționaliști români de la *Junimea* se simt obligați să reacționeze. În „Neamul Românesc” n-ar fi apărut nici un răspuns, spune el. Dar nu-i adevărat. În „Neamul Românesc” (an IV, nr. 64, 14 iunie 1909), în articolul intitulat „Cu privire la fruntașul cultural d. Rabener din Cernăuți”, Iorga precizează:

Societatea *Armonia* și școlarii unui gimnaziu din Cernăuți, ca și un profesor al lor, ne scriu pentru a face lauda d-lui Ernest Rabener, evreu din Roman, botezat în Bucovina și conducător cultural românesc acolo.

Această foaie are, vor înțelege cu toții, altă menire decât a proslăvi pe fugarii de la iudaism care vin în rândurile noastre, unde numai românii își pot avea locul.

Trăind într-un mediu amestecat și naționalicește corupt, cernăuțenii pot cădea în nenorocita greșală de a căuta colaborații cu renegați evrei, chiar atunci când e vorba de literatura și cântecul nostru, adevărat de sufletul românesc, pe care nu evreei, botezați sau ba, pot fi chemați să-l reprezinte și cultive.

Dar noi, cei de aici, avem datoria de a spune un *nu* categoric încercărilor naive de contaminare națională. (Papuc 2013: 326)

Iată, deci, dincolo de portretul lui Ernest Rabener, așa cum poate fi el reconstituit din amintirile unor foști elevi sau din presa vremii, câmpul de tensiuni în care i se derulează existența. Românii din Bucovina aflați într-un puternic proces de aculturație, existența unor tentative de conștientizare a identității lor etnice și lingvistice, rasismul lui Iorga cu puternicul impact în mediul bucovinean, toate acestea funcționează ca niște plăci tectonice la nivel mentalitar și ideologic între care riscă să fie striviți pur și simplu oameni. De fapt, oricât de calmă ar mai putea să pară atmosfera perioadei discutate (prezentate nu o dată în culori idilice), 1908 urmează unor ani de tensiuni dramatice nu doar între români și evrei, germani, ucraineni, ci și între români. Sau mai ales între românii care așteaptă de la Iorga validări. Anii care vor urma vor fi la fel de dramatici.

BIBLIOGRAFIE

Diaconu 2018a: Mircea A. Diaconu, „Cernăuți, Bucovina. Unde să căutăm identitatea?”, în „Observator cultural”, nr. 949, 29 noiembrie 2018, pp. 8-9, disponibil online: <https://www.observatorcultural.ro/articol/cernauti-bucovina-unde-sa-cautam-identitatea/>.

- Diaconu 2018b: Mircea A. Diaconu, „Bucovina, între idilizare și demonizare”, în „România Literară”, nr. 48, 9 noiembrie 2018, pp. 16-17, disponibil online: https://arhiva.romlit.ro/uploads_ro/28732/Nr_48.pdf.
- Diaconu 2018c: Mircea A. Diaconu, „Bucovina, între idilizare și demonizare. Cum e cu puțință identitatea?”, în „Meridian Critic”, nr. 2/ 2018 (31), pp. 105-121, disponibil online: http://meridiancritic.usv.ro/uploads/mc_2_2018/II.01.%20Diaconu%20Mircea.pdf.
- Ieșanu 2014: Isidor Ieșanu, *Rutenizarea Bucovinei și cauzele deznaționalizării poporului român. După date autentice*, Ediție îngrijită și prefațată de I. Opreșan, București, Editura Saeculum I.O.
- Morariu 1998: Constantin Morariu, *Cursul vieții mele. Memorii*, Ediție îngrijită, prefațată, microbiografii, glosar și note: prof. univ. dr. Mihai Iacobescu, Suceava, Editura Hurmuzachi.
- Nandriș 2011: Gheorghe Nandriș, *Familia Nandriș. Dr. Ion Nandriș*, vol. 2, ediția a II-a, Editura Universității Lucian Blaga din Sibiu.
- Niculică, 2009: Alis Niculică, *Din istoria vieții culturale a Bucovinei: teatrul și muzica (1775-1940)*, București, Casa Editorială Floare Albastră.
- Papuc 2015: Liviu Papuc, *Deceniul limpezirii 1906-1916. Bucovina sub lupa „Neamului Românesc” a lui N. Iorga*, Ediție îngrijită, cuvânt lămuritor și indici de Liviu Papuc și Olga Iordache, Iași, Tipo Moldova.
- Satco & Niculică 2018: Emil Satco & Alis Niculică, *Enciclopedia Bucovinei*, vol. III, P-Z, Suceava, Editura Karl A. Romstorfer.
- Sbiera 1899: I. G. Sbiera, *Familia Sbiera, după tradițiune și istorie și Amintiri din viața autorului*, Cernăuți, Tipografia „R. Eckhardt”.
- Țopa 2011: Ovid Țopa, *Amintiri din Țara Fagilor*, vol. I, București, Editura Tracus Arte.